

M. PAULI JUUSTEN,
EPISC. QUONDAM AB.
CHRONICON EPISCOPORUM
FINLANDENSIIUM,
ANNOTATIONIBUS ET SYLLOGE MONU-
MENTORUM ILLUSTRATUM.

CUJUS
PARTICULAM XXXIV,
CONS. FAC. PHILOS. R. ACAD. ABOËNSIS,
PRÆSIDE
M. HENRICO GABRIELE
PORTHAN,

ELGQV. PROFESSORE REG. ET ORD. R. ACAD. LITT. HUMAN,
HIST. ET ANTIQVITT. MEMBRO,

[Publicæ] bonorum censuræ submittit

ZACHARIAS ULENIUS,

Stip. Reg. Ostrobotnienfis.

IN AUDITORIO MAJORI die VII MAJÆ
A. MDCCXCIV,

Horis ante meridiem confvetis.

ABOË, Typis FRENCKELLIANIS.

THESES RESPONDENTIS

Thesis I.

Colonias atque possessiones in remotioribus mundi partibus sitas, magna adferre civitati emolumenta, omnis ævi docuit Historia. Sed sæpe etiam plus nocuisse quam profuisse, & inter instabilia atque temporaria numeranda esse reipublicæ fulera, eadem Historia testatur.

Thes. II. Cum hominibus in statu constitutis naturali, professos latrones occidere non solum licitum sit, sed interdum etiam incumbat; palam est, civitatibus infirmioribus utique licere, contra civitatem præpotentem, quæ vicinorum subjugandorum manifesta prodit consilia, fœdera inire viresque mature conjungere.

Thes. III. Multas inter rationes, quæ homines ad laborem suscipiendum commovere debent, illa quæ animi corporisque valetudinem hoc consilio conservari demonstrat, locum haud ultimum sibi merito vindicat.

Thes. IV. Nihil est absurdius, & ad pietatem quam erga parentes liberi fovere debent, extinguendam efficacius, quam eorum consuetudo, qui alias temere pueros summa non modo familiaritate, sed observantia & obsequio prosequuntur, alias æque temere castigant, levissimis de causis iisdem irascuntur, moroseque & aspere eos tractant.

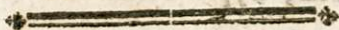
Thes. V. Carcerum publicorum, imprimis eorum in quibus rei nondum convicti atque damnati, ne fugam capeant, servantur, squalor, tenebræ, & filig, non modo humanitati, sed rei etiam publicæ rationibus vehementer repugnant.

Thes. VI. Multitudo permagna scelerum, securitati publicæ infestorum, indicium est certum neglectæ non modo educationis civium, sed etiam prudentiæ, curæ & diligentia eorum quibus reipublicæ administratio fuit commissa.

Thes. VII. Hæc autem prudentia, cura atque diligentia, non modo in sceleribus prompte & acriter puniendis, sed imprimis in iisdem cavendis, atque materia, opportunitate & illecebris eorum patratorum removendis, virtutum autem studio efficaciter excitando & fovendo, sese prodit.

Thes. VIII. Multum sine dubio ad florem Oeconomix promovendum confert, ut publicis consiliis, institutis & legibus adjuvetur; sed non minus, prope dixerim, plus prodest, ut nulla ei obstacula ab ipsis his consiliis, institutis & legibus objiciantur.

Thes. IX. Qui belli ut loquuntur, punitivi gerendi jus Civitatibus recte denegantes, odio ejus usque eo sese abripi siverunt, ut alteri civitati, alterius contra aggressorem injustum juvandæ causa, bellum contra hunc suscipere nulla alia conditione licere sciscerent, quam ubi antea fœdus cum illa mutuum inivit; parum accurate rem tenere videntur.

Cum ad res illius porro illustrandas, tum ad seriem Præfectorum Tavastensium supplendum quam dedit Nob. v. STIERNMAN (vid. *Sv. Mercurius* loco nuper laudato) has literas apponere placet: "For alla the godhe men thetta breff fore koma kan kennoms vij *Henricus Gårdshagens*" (varie admodum nomen suum scribi invenimus) "*bar-na formyndare*, som hâr ephther nâmpnes, Herr *Henrich Clauesson* Lagman j Norrfinne Lagsagu, Herr *Henric Bidz Hâredzhöfdinge* (an scribi debet Lagman?) j Sudherfinne, Mester *Magnus*" (Nicolai, postea Episcopus?) "Canonicus Aboensis, och *Pedher Karpalayn* aff vapn, (och) kungörom met thetta vorth öpna breff, at ofs vel vitherligit år, ath *beshedelighen man Henricus Gårdshagen*, Gudh hans syel nadhe, folde ok vploth årlige manne *Engelbrich Japson*, Fogde pa *Tavestehus*, eth godz liggiendis i Kalola (Kalvola?) sokn j Keykala by, met al-lom tillaghom, som han for:de godz sick noghon tyma tilförende aff Hans Malos hustru, hustru Cristin, bode met skyth ok köp, ok for:de Engelbrich gaff Henrich fore thet for:de godz LX marker re-dhe peninga, hvilke peninga ofs vitherligit år at for:de Henrich til fwlle nöghia upburit haffuer j hans liffs tyma; ty lathom vii for:de Engelbrich ok hans arffwa qvith ok frij for alla ytermera maningh, ok tilegnom honom ok hans arffuom for:de godz til äverdelige ågo. Til mere visso ok vithnisbyrdh, tha henghiom vij vorth incigle vid thet-ta breff, scriffuith j Abo Anno D:ni MCDXLIX Tiisdagen nest epter *nativitatis Marie Virginis*." (*Registr. Eccles. Aboens.* Fol. 277). Vi-rum alium, quam eum quem laudavimus Arcis Aboensis quondam Præ-fectum vicarium, significari vix credas; cum liberorum ejus tutelam tantæ dignitatis viri gesserint? Quo probato, ante a. 1449 decessisse, colligas.

Præfectis *Arcis Wiburgensis* l. c. enumeratis addi monumenta no-stra jubent *Iwarum Nicolai*, (Militem, e qua gente?) cujus Minister (*Her-re Iwar Niclissons Fogethe*) *Bothe Benktsson* (qui armiger, a vapn, a. 1442 vocatur) a. 1438 ejus auctoritatem in ea provincia exercuit. Vid. sententia summi Tribunalis nuper commemorata (*Fol. Hebd. Ab. a. 1785 App. p. 63 sq.*). Deinde huic provincie circa a. 1450 præfuisse reperimus *Johannem Olavi*, ut sequentes literæ ostendunt: "Alle the godhe män thetta breff förekomma kan, hellsom vij bröderna ok con-ventet i svarta bröder kloster i Wiborgh kerligha medh Gudh, ok gö-rum viterlight med tessa varæ närvarandis opna breffue, ofs haffua saalt ok uplatit med alle conventine ville (ok) fullburdh eth godz som het-ter Hayka liggiandes i Borga sokn velbornom manne *Jonis Olaffson*

mus (516). Præter quos, *Judicum quoque Territorialium*
nu-

"*Höffwitzman på Wiborgh foore LXX mark ryškä, med allom tillä-
ghom, &c. Scriptum Wijborgh a:o Dni 1450 prima (primo,) Do-
minica ante festum pentecostes in testimonium premissorum.*" Cujus
apographon habetur in Archivo Palmisköldiano T. 61 *Karelen*, p. 361
(& 411).

(516) Post *Nicolaum (Clausus) Fleming*, quem a. 1402-1424 huic
muneri præfuisse, nostra monumenta docent (vid. supra p. 414-416),
ac a. 1425 obiisse dicit Nob. UGGLA l. c. p. 43 N:o 403, nullus suus
in monumentis nostris successor occurrit ante *Petrum Fleming (Pedher
Flåmingh)* a. 1434, quem filium fuisse antecessoris sui credas! Hic &
Nobilissimo v. STIERNMAN ignotus fuit & a Nob. UGGLA filetur,
(cf. supra p. 504). Neque nobis mentio ejus nisi bis facta innouit:
primum in Literis Judicialibus summi Tribunalis (Randskræften) datis
a. 1434 *Torsdagen näst efter sancti Erics dagh* (quo tempore &
Legiferum Österlandiæ fuisse, & simul potestatem judicialem regiam
exercuisse reperitur, cf. supra p. 507), quarum apographon servatur in
Reg. Eccl. Ab. Fol. 97; deinde in Literis judicialibus in causa priva-
ta datis, quarum ipsum exemplum autographon, in membrana scriptum,
Bibliotheca nostra Acad. nuper acquisivit, quarumque hujusmodi est ini-
tium: "Thet see allom witherlikit som thetta breff höra eller see, ath
"thet sin jak *Pedher Flåmingh* Laghman j Östirlandh laghmanz tingh
"hiolt medh almoghen af Kymittä wid Ström, aroin efter Gudz byrdh
"MCDXXXIII lögherdaghen nest efter sancti Johannis dagh &c."
Quamdiu antea huic præfuerit muneri, nescimus; sed a. sequente 1435,
quo tempore inter duos Legiferos Finlandia divideretur, mortuum jam
fuisse, quoniam ejus nulla ratio habita reperiatur, credas: cf. supra
p. 504. In veteri illo Libro Sundholmensi, cujus nuper mentionem
fecimus, cum duo nominantur filii veteris *Claudii Fleming* (idem ille,
putamus, spectatur *Clausus Fleming*, Legifer Österlandiæ, de quo su-
pra?), *Henricus & Magnus*, quorum ille prædium Sundholm, hic præ-
dium Willnäs, connubii jure acquisivit, hujus *Petri* nomen non occur-
rit; fortassis prolem nullam reliquit?

Cum a. 1433 *Henricum Görishagen Legiferum* appellari *Fennice
Borealis atque Alandiæ*, Dn. v. STIERNMAN asserit (l. c. p. 194 sq.);
facile intelligitur, non nisi *vicariam* potestatem illum exercuisse; quod

numerum insigniter auctum jam fuisse,prehendi-
mus (517). X x x 2 De

neque illam postea retinuisse reperimus, neque inter duos Legiferos Fennia adhuc esset divisa. (Atque idem valere putamus de *Magno Tollonen*, qui a. 14 -- & 1418 vocatur *Legifer* simulque *Advocatus Alandiae*, *Fol. Hebd. Ab. l. c. p. 211*, cf. supra p. 414). Nomine *Petri Fleming*, illam partem muneris Legiferi Österlandensis, fortassis administravit?

Divisione vero provinciae Finlandensis a. 1435 facta, (supra p. 503 sq.) *Fenniae Borealis* Legiferum constitutum fuisse *Sunonem Sunonis*, supra jam significavimus; quem ex *Stålarriorum* gente fuisse, arma sua gentilitia, indicante Nob. v. STIERNMAN produnt; cui, filius fuisse *Sunonis Haquini* (male *Sunonem Nicolai* appellat) Praefecti Wiburgensis (*Fol. Hebd. Ab. a. 1785 App. p. 226*), videtur. Idem a. jam 1402 Judicem Territorialem in Töfsala, & a. 1418 Territorii Wemoensis (ad quod illa etiam parocia pertinuit) fuisse testatur. Nostra monumenta, hoc quidem munus ibidem a. 1417 (sive suo sive alterius nomine?) administrasse, ac a. jam 1415 inter Judices Territoriales commemorari, ostendunt; ab anno autem 1437 ad a. 1446 Legiferi dignitate floruisse, docent: quo temporis intervallo pronuntiarum ab eo sententiarum non pauca supersunt exempla. Cfr. Nob. UGGLA l. c. N:o 494. Successorem habuit *Henricum Clausson* (*Diekn*), de quo supra egimus; cuius nec paucae adhuc servantur pronuntiae inter a. 1449 & 1458 in Judiciis Provincialibus sententiae. Cum vero *Sunonem Sunonis* a. 1455 Legiferum fuisse Alandiae, Ampl. HELIN adnotat, eumque *Tavasticae* gentis insignia gestasse addat; anni nota erronea deceptum fuisse, suspicamur?

Legiferi in *Fennia Australi* munus, per idem tempus gessit *Matthias Martini* (Mattis Martensson), quo in *Fennia Boreali* jus dixit *Suno Sunonis*. Supersunt ejus quoque sententiae judiciales plures, annis 1437-1446 pronuntiae. E qua gente oriundus fuerit, nos latet; cf. tamen p. 423 not. 379, coll. p. 429 not. & p. 431 not. 390. Ante dignitatem Legiferi susceptam, ipse sese a. 1433 vocat *Amigerum* (a vapp). Inter Regni Senatores a Nob. UGGLA non recensetur. De successore suo *Henrico Bitz*, infra agemus.

(517) *Judices Territoriales* hac etate jam comparant nominatim in *Fennia Borealis* Territoriis *Masku*, *Wemo*, *Satakundiae* inferioris & superioris, *Alandiae*; nec non in *Fennia Australis* Territoriis *Pikis*, *Haliko*, *Nylandiae* occidentalis & orientalis, *Säxmäki* &c. Quae munera praecipuis fere harum regionum viris fuisse demandata, reperimus.

De Agriculturæ, Opificiorum Commerciorumque Fennicorum conditione sub hac periodo (prima dimidia parte seculi XV) quod dicamus, parum habemus; nec dispersa diligenter colligere vestigia, jam vacat. Inter Urbes tamen Fennicas Wiburgum (518) & inprimis Aboam alte caput extulisse, apparet; quare huic etiam cum exteris libere facere commercia semper licuit, cum reliquæ urbes Fennicæ, servitio cuidam addictæ, merces suas Stockholmiam mittere cogerentur (519). Civitatum tamen Hanseaticarum jugo Aboenses, ut cæteros Sveciæ mercatores, hoc ævo vexatos fuisse, dubio caret (520).

OLAVUS.

Nepotem Episcopi Magni Prædecessoris sui Auctor noster (concinente *Fragmento Palmsköldiano*) expresse vocat. Unde *Sororis filium* fuisse recentiores omnes, recte, ut putamus, colligunt. Singulare autem est, quod in monumentis nostris, quorum major ad vitam Magni quam ad

(518) De cuius urbis incrementis & flore, situi suo maxime debito, infra in vita Episcopi *Conradi* diligentius agemus.

(519) Apud Nob. LAGERBRING Sw. R. Hist. IV D. 5 C. 14 §. legimus: De nu mäst betydande Handels städer woro Stockholm, Åbo, Esderköping, Calmar och Ldese. = = I bland de nämnda Städer hade Stockholm en slags Stapelrätt, ty alla Finsta Faring, utom Åbo, där iämte Nyland, Noden eller Roslagen, Helsingeland och Gestrikeland, farare woro pliktige at resa til Stockholm och där affätta sina waror. In quæ curatius inquirere nunc non vacat.

(520) Inter Consules, Senatores & Mercatores Aboenses xvi hujus, nomina hominesque Germanici generis passim occurrunt; Senatusque urbici dimidiam partem ex peregrinis his constitisse, reperimus. Quare mercatores præcipuos Fenni sua lingua Særat, Saxones (s. Germanos, qui ex Urbibus Germaniæ vel Saxoniz inferioris Hanseaticis huc migraverant) etiamnum vocant. Sed dabitur infra locus de hac re paullo diligentius disputandi,

ad cujusquam alius Episcopi Fennici illustrandam pertinentium copia superest, nulla neque sororis suæ quæ *Olavum* nostrum genuerit, neque mariti cui illum pepererit, certa mentio occurrat (521). Quare, cum sorores *Magni* alias ignorarent, *Luciam* autem *Olavi*, viro nuptam nobilissimo *Henrico Clausson* (*Diekne*), MESSENIOPRÆUNTE (SCOND. T. X p. 19) sororem laudari illius fuisse Episcopi non dubitarent (522); hanc nostri fuisse matrem, *Olavumque* ex *Dieknorum* gente ortum traxisse, sine hæsitatione affirmarunt. Unde *Olavum Henrici* Episcopum huncce confidenter appellari videas (523); quod temere fieri, & literæ docent plures in *Registro* veteri

X x x 3

Eccle-

(521) In literis, quibus beneficia fratribus sororibusque suis, nec non harum liberis exhibita, ipse persequitur, *Olavi* nostri patrisve sui nomen non comparet; nec vestigium ullum habetur, unde matrem suam agnoscere liceat. Cfr. supra p. 423 not. 379, p. 429 not. p. 431 sqq. not. 390.

(522) Sororis *Lucie* Episcopus *Magnus* nullibi meminit, nec aliam puto MESSENIUS rationem habuit hanc nobilis matronæ cum Episcopo cognationem comminiscendi, quam quod patri utriusque commune nomen *Olavi* tribui invenisset; cuius conjecturæ quam incertum sit fundamentum, quisque videt. Sed neque res ipsa ei favet. Præterquam enim quod patri *Olavi* Episcopi, *Magno* non *Henrico* nomen fuisse, mox docebimus, nec *Luciam*, uxorem *Henrici Clausson*, alii nuptam marito fuisse, antequam illi jungeretur, novimus. Ætas quoque ejus repugnare videtur. Credi vix possit, *Olavum* ante annum ætatis L ad sedem Episcopalem fuisse admotum; quare, si post a. 1400 natus ille non fuit, matremque hinc suam inter a. 1380 & 1500 lucem primam aspexisse statuamus, hæc ætatem CX prope annorum attigerit necesse est, (si quidem *Luciam Olavi* fuisse credamus), cum a. 1490 prædium suum *Saustila Stenoni Sture* Regni Administratori venderet (vid. RANCKEN *Hist. Canobii Nådendal* P. Pr. p. 25 not. h.); & tamen XXX fere annis post natum *Magnum* fratrem susceptam fuisse, sumimus! Quæ non admodum probabilia videntur.

(523) Vid. RHYZELIUS in ejus vita; qui ducem sequitur HALLONIUM *Memorab. Territorii Wirmoënsis* P. Pr. p. 70, ubi simul

Ecclesiæ Aboënsis servatæ, ubi *Olavus Magni* constanter nominatur (524), & arma gentilitia nomini suo in Templo Töfssensii adpicta, quæ a *Dieknorum* illis prorsus abeunt (525). *Magnus* autem pater suus quis fuerit, aut ex qua gente oriundus, nos omnino latet. In parœcia urbi vicina *Piichis*, ac prædio ibidem *Rungo* natum fuisse, Auctor noster testatur; sororumque suarum *Helenæ* & *Bri-*
git-

Olavo nostro jus hæreditarium in *Kankas*, prædium vetus familiæ *Hornianæ*, liberaliter tribuitur. Cfr. supra p. 482 not. In auctoritate *Dijkmanni* (non illa maximi ponderis) ad quam provocat, parum habet præsidii; testamentum enim *Henrici Clausson* ejus fragmentum hic exhibet (*Antiquitt. Ecclesiast.* p. 207 sq.) *Luciam* neque matrem *Olavi* neque sororem *Magni*, Episcoporum fuisse, vel verbulo significat, neque votum suum od = o beider jag bdmufelig och tigger i Gud; namn, af wördigom fader, min fädaste (si recte hæc lecta sunt?) Per *Bishop Olof* i *Abo* &c. talem interpretationem necessariam reddit.

(524) Loca supra attulimus, p. 475, ubi inter institutores Fraternitatis trium regum enumeratus noster vocatur *Herre Olaff Magni Domproaster*; & p. 514, not. 502, ubi literis Capituli Aboënsis nomen suum præmittens, similiter sese appellat *Olaff Magni Domproast*. Aliis literis (dati a. 1442 *Tisdagin näst äpter Jandri Henrics dagh*) quibus idem Capitulum *Magno* Episcopo prædium *Heickild* parœciæ *Wirmo* sese vendidisse testatur, hoc modo nomen suum noster præscripsit: "For allom them ---- kwngröm vij *Olaff Magnusson*, *Proast*" &c. (*Reg. Ecclesi. Ab. Fol. 221 sq.*); quo modo etiam sese vocat in literis Capituli a. 1439 datis, quas (indidem *Fol. 235* init. descriptas) inseri curavimus *Folius Hebdom. Ab. a. 1789*, N:o 42.

(525) Illa, dum conspiciere adhuc licuit (jam enim deletas esse comperimus) descripsit attentus & diligens verum quarumlibet patriarum observator Maxime Rev. Præpositus & Pastor in *Orivessi* Dn. Dr. ERICUS LENQUIST, docens ea representasse *Brachium cum manu compressa, pugno rosam tenente* (En Arm med en knuten hand och en ros i näsven); vid. *Fol. Hebdom. Ab. a. 1793*, N:o 4. De insignibus autem *Dieknorum* cfr. supra p. 478 not. 444, & p. 482.

gitta, monumenta vetera mentionem faciunt (526). *Præpositi Aboënsis* (Archi-Præpositi) munus, proxime, ante acceptam dignitatem Episcopalem administrasse, atque hinc ad altiorem illum locum fuisse evectum, & Auctor noster indicat, & aliis monumentis extra dubium collocari, mox videbimus.

kkk) Ab

(526) *Henricum Clausson* in prædio *Runga* habitasse, nullibi præditum invenimus. *Olavum* vero nostrum fundum ibi hæreditarium possedisse, quem Episcopo *Magno* vendidit, verba demonstrant ex literis hujus, a. 1439 datis, supra (p. 432 not.) allata: "Item i Pike sokn j Runga köptom vi aff Mester Olaff Domproasten och hans systrom Elin och Brigitta IX stenger kringom allan byn" &c. Sed ipsæ etiam supersunt literæ, quibus & ille & sorores suæ, singulatim partes materni hujus prædii Episcopo (avunculo suo?) tradiderunt; ex quibus simul apparet, cum, matrem eorum anno jam 1433 vita excessisse, adeoque *Luciam Olavi*, uxorem *Henrici Clausson*, (quæ anno adhuc 1499 in vivis fuit), esse non potuisse! tum sorores illas *Olavi* nostri uterinas fuisse, ex alio patre n. tas, adeoque matrem suam primum *Magno*, Patri *Olavi*, deinde vero *Ervasio* vel *Arvesto* cuidam fuisse nuptam. Quæ ut dilucidius cognoscantur, ipsarum literarum prima extremaque verba adponemus: "Wicherligit see allom thetta breff höra eller see, ath jach Olaff Magnusson, Kirkioprester i Kirkiöfleeth, haffuer salt (ok) meth allom reth vplatit, meth godum vilia ok berödhna modhe, vyrdelicom fader meth Gud, Biscop Magnus j Abo, allan min ärfv daluth i Rungaby j Pike sokn liggjande, swa som är helfthena aff thet min moder, Gud henne siält nadhe, atthe j Runga, --- Seriptum Abo anno Domini MCDXXXIII in crastino beati Erici regis & Martiris &c." (Reg. Eccles. Ab. Fol. 240 fin.). Item: "Wyterligit see allom thetta breff höra eller see, att jach Nisse Rödh, a vapn, och min hustru Elin Arvestesdotter, haffuom salt ok j lagliga köpe vplatit, met godan vilia ok berödhno modhe, vyrdelicom fader met Gud, Biscop Magnus j Abo, alt henne möderne j Rungaby i Pike sokn, --- Til huilkis mere viffo ok vitnisbyrdb biðiom vy hedherligen man, Mester Olaff Domproast j Abo, ok Tuva Nickisson, Hæredhöfdinge j Pike, hengia sith incigle meth mino incigle fore thetta breff. Datum Abo anno Dni MCDXXXVIII, in crastino beate Margarete Virginis & Martiris." (Ib. Fol. 231). Item: "For allom them thetta breff &c, kennis jach Birgitte Arvestesdotter met thesso wyuo

kkk) Ab Episcopo *Magno* ab infantia enutritum (527), & magnis expensis Lutetiae Parisiorum, studiorum suorum urgendorum causa, sustentatum fuisse, Auctori nostro credendum eo libentius est, quod non solum institutum ibidem in commodum juventutis ex dioecesi Upsaliensi confluentis Gymnasium, diu jam floruisse constat, sed illam

”närvarande opno bressue, mik haffua salt meth godhan vilia oc be-
 ”rodhna modhe, (ok) j lagliga köpe vplattit vyrdelicom Fadher meth
 ”Gud, Biscop *Magnus* j Abo, alt *mith möderne j Rungha j Pike* sokn
 ”liggiandhe - - - - Tiil huilkis mere visso, medhan jach ekki siälff
 ”incigle hauer, bider jach ärlige men, som är *Mester Olaff, Domproast*
 ”j *Abo min broder*, Tuwa Niclisson Häredzhöfddinge, ok Niclis Ma-
 ”gnusson a vapn, hengia theris incigle &c. Datum Abo anno Domini
 ”MCDXXXVIII in crastino b. Margarete virginis & martiris &c.” (ib.)
 Ex quibus simul patet, neque probabile esse quod supra (p. 423 sq.
 not. 379) suspicati sumus, *Olavum* nostrum ex *Ragnhilda* sorore Epi-
 scopi *Magni* natum fortassis fuisse: quam matrem credimus *Matthiae*
Martinsson (eiusdem qui primus Legifer factus est Finlandiae Australis?);
 sororis enim filium hoc nomine inter hæredes suos enumerat Episcopus
 a. 1439 (matre igitur jam tum orbatum, supra p. 431 not. 390); *Martinum*
Abramsson inter affines suos (sororum maritos, *mogha*) a. 1421
 recenset (supra p. 429 not. 388), & biennio post (1423) *Martinus A-*
bramsson, Armiger, cum uxore sua *Ragnilda Olavi filia* prædium in
Rungo Paræcie *Pikis*, quod illa a parentibus suis hæreditate nacta fue-
 rat, pro suis parentumque suorum animis altari Corporis Christi dona-
 runt (cfr. supra p. 434 not. 391), in quo eodem pago matrem quoque
Olavi Episcopi prædium possedisse nuper vidimus: quam igitur ter nu-
 ptam fuisse, & singulis suis maritis liberos peperisse existimandum erit,
 si eadem *Ragnilda* putabitur?

(527) Patrem præmature decessisse credas? Quum & ministerio Ec-
 clesie se devovisset, & ab Avunculo munifice educatus beneficiisque insi-
 gnibus mactatus fuisset, minus videri mirum queat, *Olavi* nostri nullam
 a *Magno* Episcopo, fieri mentionem, cum bona enumerat quæ reliquis
 suis hæredibus in prædiorum suorum patrimonialium, Ecclesie Cathedrali
 attributorum, compensationem distribuerat. Sed cur neque sororum
 nostri ullibi meminit? Quarum tamen mater decesserat, antequam lite-
 ras illas *Magnus* consignavit?

illam Academiam haud segniter a nostris quoque hominibus frequentatam fuisse, vidimus (528).

III) *Rektoris in Universitate Parisiensi* dignitatem, (quæ temporibus illis nonnisi trimestris erat, & ad quam alios etiam septentrionis alumnos pervenisse scimus (529)), nostrum obtinuisse, a vero non abhorret. Ac eruditione, pro ratione temporis, insigni claruisse, non modo illa dignitas honoresque *Magistri & Theologiae Baccalaurei* ab eo reportati testantur, sed etiam munus *Lectoris* (idem quod postea *Professoris* nuncupari suevit) *Ethicorum*, atque simul *Pædagogistæ*, ibidem ei delatum demonstrant: in quibus omnibus quominus Auctori nostro, simul doctrinam ejus, experientiam, prudentiam & eloquentiam impense laudanti, fidem habeamus, ratio nulla impedit. *Pædagogistæ* autem explicat Dn. CREVIER (530) *maîtres des pensions*, quorum non exigua olim in illa universitate erat dignitas atque auctoritas. Namque hi singulos *Docentes* ((*les Regens*) in Scholis suis eligebant, & non-

Y y y

nifi

(528) Cfr. supra p. 330 not. 270; p. 347; p. 476 not. 438; p. 514 sq. not. 503. De *Gymnasio* autem sive *Collegio* illo Svecico Parisiis instituto, vid. LAGERBRING *Sv. R. Hist.* 2 Del C. 20, §. 9; SCHEFFERUS in *Notis ad Chron. de Archiepisc. Upsal.* p. 120-126, & 129-137; cf. PERINGSKJÖLD *Monum. Upl. T. II* p. 139 & 190. Meminit ejusdem etiam CREVIER, *Hist. de l'Université de Paris T. II* p. 282. Ut omnis *Juventutis Svecicæ* usui dicatum, laudari passim videas; sed alumnos tantum *Dioceseos Upsaliensis* spectasse institutores, ipsæ literæ eorum docent.

(529) Vid. LAGERBRING I. c. III Del, II C. 11 §. & 12 C. 1 §; cf. supra p. 347. Munus autem hoc *Rektoris*, ut & *Professoris* ibidem, a. 1439 ab eo gestum fuisse, quod asserit MESSENIUS (*Schond. T. X* p. 19, & *Chron. Finl. Rhythm.* p. 35); cum veris temporum rationibus conciliari ægre posse, mox videbimus.

(530) L. c. T. IV p. 123,

nisi permissu *Facultatis Artium* ejusque sub auctoritate novum licuit *Pædagogium* condere (531). Quamdiu quibusve annis noster Parisiis vixerit, difficile est definire. Annis enim 1438, 39, 40, 41, 42, 43, 48 & 1449 *Archipræpositum* Aboënsē, & in his præsentem oris fuisse, *Magistri* nomine jam tum ornatum, adeoque e Gallia reversum, monumenta nostra docent (532): ex quibus etiam discimus, eundem a. 1433, ante dignitatem *Archipræpositi* sibi collatam, Pastorem fuisse Ecclesiæ *Kyrklått* in Nylandia; cui igitur tempori itidem superiorem, suam in Gallia commemorationem fuisse, credas? (533)

Legitimo atque solito modo *Olavum* nostrum in *Magni* abdicantis locum fuisse a *Capitulo electum*, recte Auctor significat. Non igitur premenda nimis sunt verba MESSENI, qui *Magnum Olao, sororis filio, assignasse cathedram dicit* (534).

Romæ a. 1450 *consecratum* fuisse, recte Auctor adjicit: qua occasione quos facere sumtus necesse habuerit, annotatio vetus docet, apud Nob. LAGERBRING (535) legenda.

Con-

(531) CREVIER l. c. p. 185 & 250. Quod BULÆI *Historiam Universitatis Parisiensis* consulere nobis non licet, hoc majoris operis compendio uti, necesse est.

(532) Vid. supra p. 531 sq. not. 526; p. 530 not. 524; p. 514 not. 502; p. 485 sq. not. 452.

(533) Cfr. supra p. 531, not. (426).

(534) Schond. T. X p. 20. Accuratius in *Chronico Episcoporum*. docet, eum ultronso cunctorum suffragio *Antistitem* fuisse designatum: quod tamen non impedit, quominus vel commendatio vel gratia Avunculi sui vehementer ei profuerit!

(535) Sm. R. Hist. III Del. II C. 4. §. p. 822, not. (2). Ubi recte observat, pro a. 1470 legendum esse 1450. Etiam in hac annotatione

Consiliarium Regum *Christophori & Caroli*, cum adhuc *Præpositus* esset, fuisse, neque illud a more temporum illorum abhorret: quo Auctoris nostri testimonio nixus, locum ei inter Regni Consiliarios sive Senatores, aliquanto (quinquennio circiter) superiorem tribuere, Nob. UGGLA potuisset? qui anno demum auspicari muneris Episcopalis, Senatorum ordini adjunctum sistit (436). Literis autem a. 1441 & 1443 datis, quibus Rex *Christophorus* prædiis quibusdam mensæ Archipræpositi acquisitis immunitatem a tributo Regio impertit, nonnisi *Castellanum* suum (pro hodierno nostro loquendi more *Hofpredikant*) appellat (537).

Y y 2

In-

Episcopus noster *Olavus Magni* vocatur; quod impedire non potuit, quominus *Olavum Henrici*, vanam conjecturam secuti, alii cum appellare pergerent. Unde autem ista annotatio desumpta sit, nescimus. Ex b. Archiep. *Erici Benzelsii* Collectione MS. Conciliorum Sveciæ se descripsisse testatur Nob. LAGERBING; nos inter monumenta Bibliothecæ R. Stockholmensis, manu Ampliss. *Helini* descriptam, vidimus. Cum impensa Episcopi nostri ad minimum 364 Ducatos, arario Apostolico atque ministris curiæ Papalis offerendos, effecerit; mirum videri nequit, hos sumtus pecuniam Ecclesiarum nostrarum haud raro penitus exhausisse. Cujusmodi exemplum supra vidimus in vita Episcopi *Beronis*, ad cuius iter Romanum adjuvandum Capitulum necesse habuit prædium Ecclesiæ Cathedralis vendere: p. 391 not. 351. Simili inopia pressum Capitulum Upsaliense *Centum Nobulos auri Anglicani pleni ponderis* a Magno Episc. Aboënsi suoque Capitulo mutuos sumpsisse, pro expeditione negotii electionis *Olavi Archiepiscopi*, ex schedula discimus, qua hanc pecuniam sibi a. 1445 fuisse redditam idem Magnus Episc. Capitulumque Aboënsē testantur, legenda in edita nuper a Reverendiss. Archiepiscopo VON TROIL Actorum Ecclesiasticor. collectione (*Erfrister och Handlingar til uplysning i Swenska Kyrko-och Reformations-Historien*) T. II p. 363 sq.

(536) L. c. III Afdeln. p. 58, N:o 589; deceptus a RHYZELIO, & *Olavum Henrici* vocat, & filium fuisse *Henrici Clausson* asserit, utrumque male.

(537) Literis datis a. 1441 in castro Stockholm ipso die b. Calixti

Inter merita sua de Ecclesia Aboënsi, non ultimam occupare locum credebatur, quod suo auspicio *Altare Undecim millium virginum* ibidem erigeretur atque fundaretur, quod sua impensa eum fecisse, MESSENIUM secutus, RHYZELIUS pro more asserit (538): Auctor noster nihil nisi *hujus tempore* factum fuisse, affirmat. Ad aliquam vero stabilitatem hoc institutum pervenisse haud videtur; cum neque tempore reformatæ apud nos ecclesiæ superfuisset reperiatur (539), nec ulla vel ejus vel prædiorum ei consecratorum in *veteri Registro Ecclesiæ Aboënsis* mentio occurrat.

In-

notum facit "ath aff synnerliga gunst oc nadhe, oc swa fore tienist, som thenna breffuifare, *Mester Olaff Magnussøn, Domproast j Abo, var ålscheliggen Capellan*, oss giort oc beuist haffuer, oc han oc hans epter komara Pro-
"vasta j Abo oss och varom epter komarom Konunga j Sverige troligha göra
"mogha oc scula: tha haffuom vj vnth och giffuit, och vnnom och giff-
"uom honom oc hans epterkomarom *Provaßom j Abo friiheth oc frels*
"se pa eth godz som hether *Lolala* i Refa sokn liggjande, swa mykit
"som forine *Mester Olaff* nw j vario haffuer och hans *forfader Provaß*
"*Fredrich* fore honom j vario haffde" &c. Registr. Eccles. Ab. Fol. 261.
fin. Aliis autem Literis, a. 1443 in *Castro Haffniensi ipso die Bartho-*
lomæi Apostoli datis, immunitatem ei indulsit aliam, minus amplam, scri-
bens: "Fore sönderlika kerlighet och tieniste, som vy besunnet haue
"aff thenne breffuifare, *Mester Olaff Domproast j Abo, var ålschelika*
"*Cappellan*: tha haue vy vnt honom met thetta vorth öpne breff (et
"godz) som hether *Wentka*, liggjandis i Refa sokn, met allom synom
"tillaghom, frij och frälse fore allom skath och alegningh, *siwo lenge*
vor nadhe tilfigher" &c. Harum exemplum (ex eodem Reg. Eccles.
Ab. exscriptum) typis expressum legitur in *Fol. Hebd. Ab. 1785, Ap-*
pend. p. 78.

(538) På sin föfnad, l. c. in vita nostri, MESSENIUS *Chron. Fiml. Rhythm.* p. 36: där til stor Gaf inkomst. In *Chron. Episc.* hanc aram nostrum sumtuose fundasse dicit. *Schond. T. X* p. 20 sumtus ab Episcopo impensi nullam facit mentionem; fundationem autem aræ faciã a. 1455 (ex ingenio?) asserit. Reditus magnos huic altari non contigisse, vel inde patet, quod tam cito interiret.

(539) Id quod ex Indice illo prædiorum, hujusmodi institutis olim donatorum, quem conscribi sibi que exhiberi jussit Rex *Gustavus I.* (Cfr.

Incendium Civitatis Aboënsis, ex fulmine ortum, quod anno octavo Episcopatus *Olavi* (1448) accidisse Auctor noster testatur, idem credas quod anno demum 1464 (adeoque anno quarto Episcopatus *Conradi*, successoris sui) *Ecclesiæ Cathedrali* contigisse, *Messenius* (*Schond. T. X p. 20*) tradit: fidem secutus *veteris Chronologiæ* (de qua supra p. 465 not. 413), ubi totidem verbis legitur: "Anno Domini MCCCCLXIII combusta est Ecclesia Aboënsis ex fulmine". In *Chronico Finl. Rhythmico* (p. 37) urbem etiam *Aboënsē* eodem incendio læsam fuisse, addit; adstipulatorem habens *Rhyzelium*, qui tamen Auctorem nostrum in anno calamitatis hujus prodendo præferens, 1448 contigisse narrat (in vita Ep. *Olavi*). Verisimile est, de eodem incendio & Auctorem nostrum & veterem illum Chronologum loqui; nam neque simile infortunium, si tempore *Conradi* Templum Cathedrale afflisset, taciturus fuisse Auctor noster videtur, qui urbis calamitatem commemoravit, neque Chronologum illum, qui alia urbis incendia ordine perceret, hoc ex fulmine natum silentio præteriturum fuisse, credas? Cuinam vero, in anno definiendo, potius sit assentiendum, judicare non valemus; nisi quod Auctoris nostri fidem, quem vetustiora monumenta diligenter consuluisse sæpe reperimus, haud facile contemnendam esse, existimemus.

Jura Sedis suæ diligenter tuitum esse; quædam quæ adhuc servantur monumenta, docent (540).

Y y 3

mm m) E-

supra p. 315 not. 243 & p. 474) apertum est, in quo de *Altari XI mill. virginum* nullum occurrit verbulum; uti neque in ampla illa collectione literarum, quibus fundorum ad Ecclesiam Cathedralē Aboënsē olim pertinentium legitimam possessionem munire Antistites ejus non neglexerant, quarumque exempli in veteri Registro ejusdem Ecclesiæ servantur, nullum existat illius Altaris prædiorumve suorum (s. fundorum ei donatorum) vestigium.

(540) Sic in Judiciis publicis a, 1543 de piscatura in *Lammais* (Auo-

mm) Epitaphium sepulcro suo inscriptum, quod (æque ac elogium *Magni* Avunculi sui) descripserat Nob. BRENNER antequam infelici perirent incendio (vid. supra p. 510 sq.), legi potest apud HALLENIUM *Diff.* cit. p. 71, & Rev. RHYZELIUM l. c. in vita nostri. De monumento autem ipso, cui inscripta erant, infra ad vitam Episcopi *Magni* III disputabimus.

De seditiosis & nefariis Archiepiscopi *Johannis* (Jöns Bengtsson) contra R. *Carolus* ausis, eo rectius Auctor noster silet, quo ab iis Episcopus noster fuisse videtur alienior (541). Amicam Episcopi nostri in Regem voluntatem, vel inde colligi posse putamus, quod inter judices quorum arbitrio causam suam contra Archiepiscopum ejusque affectas permissurum sese Rex obtulit, nostrum ipse nominavit (542). Injuriam igitur Episcopo nostro facere credas MESSENIUM, cum *ejus consilio* Finlandiæ incolas a R. *Carolo* ad *Christianum* I a. 1457 defecisse asserit (543)? Neque

vii Cumoënsis), a. 1455 de illa in *Abborfors* (Huvii Kymmene), in Pyttis & Kuusikoski, a. 1458 de limitibus prædii Episcopalis Kumo, causam sedis Episcopalis defendisse reperitur. Vid. *Reg. Eccles. Ab.* Fol. 155, 160 & 162.

(541) De perfidis & sceleratis his Archiepiscopi hujus rebellis gestis consulatur Nob. LAGERBRING l. c. C. 8, §. 38 sqq. Ad quamnam autem *Chronica Regni Sveciæ* Auctor noster lectores, de his rebus edoceri cupientes, ablegat, difficile fuerit definire; cum incertum sit, utrum hæc verba a superiore aliquo scriptore profecta, an a JUUSTENO demum addita, haberi debeant? cujus tempore, præter antiquiores, *Olai Petri Chronicon* jam prodierat, &c.

(542) Cfr. LAGERBRING l. c. §. 43, p. 523, qui literas ipsas Regis, ab HABORPHIO (Bih. til Rimcrön. p. 200 sqq.) editas citat.

(543) In *Chron. Finl. Rhythm.* suo canit modo: Ty måste Jinnom behaga Jonom (Christianum) til Konung taga (1457), Bissop Oslaf dårtil ræd gaf; p. 37. In *Schondia* tamen simpliciter scribit: "1457

que consentire cum veterum nostrorum testimonio auctororum videtur, quod alibi idem MESSENIUS, HUITFELDIUM secutus narrat, a. 1456 R. *Christianum* classe Finlandiam invasisse, atque Wiburgum incendisse (544): cui comminiscendæ expeditioni retrahendoque ad hunc annum eventui qui ad sequentem demum (1457) pertinet, aliquis error utri-

"Finlandia per Danos & horum seducta fautores, a R. *Carolo* ad *Christiernum*, non tamen tota deficit" (T. X p. 20). Et alibi: "Quo etiam die (24 Junii 1457) Finnonum nonnulli ab *Erico Axelii* & *Christierno Benedi*, fratre Archipræsulis, seducti, Abogia Danum simul pro Rege "acceptarunt" (T. IV p. 16). Danos aliquos in Finlandia eo tempore fuisse præsentis, atque ad hoc consilium capessendum incolas impulsisse, haud constat; nec opus fuisse videtur, cum proditores Regis sui Optimates Sveci, *Ericus Axelii* cum suis asseclis, invidia & dominandi libidine acti, satis diligentem *Christiano* operam præstarent. Quod autem nonnullos tantum Fennorum in ejus imperium concessisse dicit, eatenus verum est, quatenus utique Viburgum (cum sua ditione) paullo serius ejus sese potestati permitteret. Quo enim die (24 Junii) literæ dabantur, quibus Finnones (ditionis Aboënsis), Svecorum exemplum secuti, homagium eipræstabant, nondum Viburgum erat captum nec omnes Præfecti R. *Caroli* sese factioni dominanti submiserant. Cfr. LA GERBERING l. c. §. 41p. 518; & HUITFELDT p. 863.

(544) *Schond.* T. IV p. 13 scribit: "A. 1456 --- Classe Finlandiam invadit: Viburgum incendens." Et T. X p. 20, ad a. 1456: "Iidem (*Christiernus* Rex Daniæ), ut Finlandos ad suam quoque compelleret subjectionem, transmissio in eos non modico exercitu, Viburgum aliquamdiu impugnat, & tandem concremat." Nihil de magno hoc exercitu in Finlandiam transmissio, superiores nostri Auctores loquuntur, nihil de urbis Wiburgensis, ante adventum *Erici Axelsson* obsidione Danica, aut incendio a Danis profecto. Sed ill. HUITFELDT (*Danmarkis Regis Krønike*, V P. p. 866) meminit; quibus nixus monumentis, nescimus. Parum autem probabile videatur, Danos contra remotissima hæc Finlandiæ loca, præteritis propioribus & felicioribus, vires suas adhibuisse? Nisi levior ex vicina Oesilia assultus fuit? De expeditione autem *Erici Axelsson*, ita *Chronicon Rhythm. majus* p. 460: Medan thet ta allt fædde (quæ sc. de Archiepiscopi pro R. *Christiano* Svecis obtrudendo dolis & moliminibus narraverat), Herr Grik Axelsson

utrique ansam dedisse videtur. Certum enim est, anno sequente opera *Erici Axelsson*, talem calamitatem contigisse; qui postquam ab Archiepiscopo rebelli suaeque factione (545) Regi infesta, a 1457, nomine ornatus *Regni Administratoris* (*Riks-föreståndare*), quo superbire haud neglexit (546), missus fuisset in Finlandiam, ubi jam antea Arcis ditionisque Aboënsis Praefectura inclaruerat (547), cunctas hujus re-

gio.

Åt til Wiborg redde: Lyckan full tha honom swa, Åt han thet wan på en stund tha; En förepått som i hödd, Thersföre the oppe war komme i nödd, Och tackade Gud the funde eldin fly, Thersföre wan Erik Axelsson slottet i thy, Of war ey tha seen, Kom til Stockholm igen. Quam vero Nob. v. DALIN (l. c. II D. 27 C. 22 §. p. 736) obsidionem Danicam commemorans, alteram anni sequentis fletat; eandem utroque loco describi, putasse videtur, sed incertiores annum certiori prætulisse? Cfr. LAGERBRING l. c. §. 41, p. 518. Magis probabile videri queat, quod MESSENIUS alio loco (*Schond. T. IV p. 17*) narrat, *R. Christianum* "militem in castris expugnationem Viburgensis *Erico Axelii* subministrasse." Sed neque ejus rei idoneus testis habetur.

(545) qui postquam regni administrationem fraude atque vi invaserant, Regni Senatus nomine sua ipsi acta probabant & confirmabant. Qui enim literas, Senatus nomine datas a. 1457 die *S. Benedicti* promulgabant, fere omnes ad rebellem illam pertinebant factionem, Cfr. HADORPH *Append. ad Chron. Rhythm.* p. 199. Qualis approbatio quanti ponderis atque auctoritatis censeretur debeat, facile patet: neque talis res mira videri debet. Cfr. LAGERBRING l. c. p. 517.

(546) Vid Nob. v. DALIN l. c. C. 18 §. 1; LAGERBRING l. c. p. 518; v. STIERNMAN *Höfd. Minne I D. p. 101*. Non nisi secundarium tamen hunc fuisse honorem, proximumque post Archiepiscopi *Johannis* auctoritatem, facile intelligitur, qui *Regni Sueciae Primate* & *Administratore* (*Sweriges Förste och Föreståndare*) sese vocare non desistit. Quod sine dubio respexit MESSENIUS, cum (*Schond. T. IV p. 15*) scriberet: "*Ericum Axelii* de custodia productum dolo nominat *Regni Governatorem*; ad subactionem Finlandiae illum ablegat" &c.

(547) Arci Aboënsi Praefectum a. 1450 fuisse, recte tradit v. STIERNMAN *Höfd. Minne II Del. MS. (vid. Fol. Hebd. Ab. a. 1785 Append.*